

Faragho Gábor

(1890–1953)

Családi háttér

Vitéz Faragho Gábor 1890. február 16-án született Kecskeméten, Faragó István városi hivatalnok és Mészáros Mária gyermekeként, római katolikus családban. Édesapja 1894-ben elhunyt, a későbbiek során nevelőapja, Virágh Ferenc városi irodatiszt viselte a gondját.

A kecskeméti római katolikus főgimnázium első négy osztályát jeles eredménnyel végezte el, majd 14 éves korában, 1904-ben a nagyváradai magyar királyi honvéd hadapródiskola növendéke lett, ahol a harmadik esztendőben Kecskemét törvényhatósági jogú város által fenntartott alapítványi helyen tanult, ami a szerezni jövedelmű család számára nagy könnyebbséget jelentett.

Faragó Gábor – nevét 1927. december 31-étől előbb Faraghó, majd Faragho formában használta – igen jól tanult, az évfolyam legjobbjai közé tartozott. Az 1906–1907-es tanévben összeredménye hetven értékpont volt, amely „igen jó”-t jelentett, és a negyvenhat növendék között a 2. volt a rangsorban. 1907-ben, a harmadik évfolyam befejezése után magánúton sikeres érettségi vizsgát tett. Ugyanis az alantos tisztek képzésére szolgáló hadapródiskolák nem adtak érettségit, ezt a magasabb tiszti képzést biztosító katonai akadémiákra törekvő

hadapródoknak magánúton kellett megszerezniük. Az érettségi bizonyítvány birtokában Faragho Gábor felvételt nyert a Ludovika Akadémiára, „teljesen díjmentes államköltséges helyre”.

A Ludovika Akadémián és a Nagy Háborúban

Faragho Gábort 1910. augusztus 18-án avatták hadnaggyá – 1910. szeptember 1-jei ranggal, 5. rangszámmal –, a m. kir. 25. honvéd gyalogezredhez osztották be, amelynek székhelye Zágráb volt, vezényleti és szolgálati nyelve horvát. Faragho a Zágrábban töltött szolgálati ideje alatt elsajátította a horvát nyelvet, de már akkor jól beszélt németül és franciául is. (A későbbiek során megtanulta a szerb, az orosz, a bolgár, a szlovén, az angol és az olasz nyelvet. 1924-ben szerb és horvát nyelvből tolmácsvizsgát is tett.)

Amikor a m. kir. Honvédségben megkezdődött a tüzér fegyvernem szervezése, Faragho áthelyezését kérte a tüzérséghez. Előtte az ugyancsak zágrábi állomáshelyű cs. és kir. 37. tábori tüzérezredben teljesített próbaszolgálatot 1912. november 1. és 1913. november 1. között. A sikeres próbaszolgálat után került át a m. kir. 7. honvéd tábori ágyúosztályhoz, ahol 1914. április 1-ig szolgált. Ezt követően a m. kir. 6. honvéd tábori ágyúezrednél szolgált ütegtiszt beosztásban, és így került a frontra is, miközben 1914. augusztus 1-jével főhadnaggyá nevezték ki.

A világháborúban hosszú hónapokat töltött a harctéren, többször megsebesült. Először a m. kir. 6. honvéd tábori ágyúezred 1. ütegének elsőtisztjeként a szerb harctéren szenvedett szilánksérülést, majd 1914. november 23-án láblövést. 1916. június 4-én haslövés okán került kórházba, de megjárta a kórházakat tifusszal és más betegségekkel, többek között 1914. szeptember 10. és október 29. között.

A lábadozás időszakában különböző pótütegeknél szolgált a hátszágban. 1915 októbere és 1916 márciusa között Zágrábban, 1916 decembere és 1917 márciusa között a magyar királyi 42. tábori tüzérezred pótütegének volt a parancsnoka, majd 1917 márciusa és májusa között Laibachban vezérkari tanfolyamot végzett, és 1917. május 1-jével (9. rangszámmal) századossá nevezték ki. 1917 májusától 1917 júliusáig a zágrábi m. kir. VII. honvédkerületi parancsnokságon előadótiszt, majd azt követően a m. kir. 14. honvéd pótüteg parancsnoka.

1918. szeptember 29. és október 15. között a „kecskeméti Nemzetőrség” kerületi felügyelője, majd a zágrábi magyar követségen (!) szolgált mint előadó, november 30-ig. Hazatérése után a Hadügyminisztérium, illetve később

a Hadügyi Népbiztosság 5. (hadműveletek, hírszerzés, hírszerzési adatok nyilvántartása) osztályán volt előadó. Mindeközben a Budapesti Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára beiratkozott hallgató volt, akinek két félévet igazoltak is a későbbiek folyamán.

A két világhégés között

1919. május 6. és 1919. július 20. között a Vörös Hadsereg I. hadtestének parancsnokságán előadó. 1919. július 20-án beteget jelentett. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukását követően jelentkezett a Nemzeti Hadseregbe, és 1919. szeptember 1-jétől a Nemzeti Hadsereg Fővezérség II. csoportjánál (hírszerzés, kémelhárítás) szolgált előadói beosztásban.

1921. október 1. és 1923. augusztus 31. között a Ludovika Akadémia tiszt továbbképző tanfolyam (rejtett vezérkari iskola, a későbbi m. kir. Honvéd Hadiakadémia) hallgatója volt. 1923. október 1. és 1924 között a Honvédelmi Minisztérium Elnökségén (amelynek feladata a minisztérium belső szervezetének, az ügyosztályok egymáshoz való viszonyának szabályozása, a szakosztályok ügykörén kívül eső ügyek intézése volt) beosztott tiszt beosztásban szolgált. 1924 és 1932. november 1. között a Honvédelmi Minisztérium VI-2. osztály (a rejtett Honvéd Vezérkar főnöke 2. osztály, a katonai hírszerzés és kémelhárítás) beosztottja, 1925. november 1-jétől vezérkari szolgálatot teljesítő őrnagy, 1930. november 1-jétől (2. rangszám) vezérkari szolgálatot teljesítő alezredesi rendfokozatban.

Világháborús katonai teljesítménye alapján az államfő, vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó 1927. június 26-án vitézzé avatta, miután háborús értéke kiváló (5) volt, és harctéri érdemeiért, illetve szolgálataért számos kitüntetésben részesült. Ezek az alábbiak voltak:

- Katonai Érdemkereszt III. osztálya hadidíszítménnyel, kardokkal;
- Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal;
- Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal;
- Károly Csapatkereszt;
- Sebesültek Érme, szalagján három középsávval.

A fentiekén kívül, úgynevezett elmaradt háborús kitüntetésként viselhette a Kormányzói Dicsérő Elismerés Magyar Koronás Bronzérmét, szalagján a hadidíszítménnyel és kardokkal ékesített, III. osztályú Osztrák Császári Vaskorona Rend miniatűrjével.

1932. november 1. és 1933. október 1. között a m. kir. „Losonczy István” 5. honvéd tüzérosztály közigazgatási vezetője, majd 1935. február 1-jéig 2. parancsnokhelyettese (rejtett osztályparancsnok).

1935. február 1-jével nevezték ki a Pécssett állomásozó m. kir. „Kinizsi Pál” 4. honvéd tüzérosztály parancsnokává. Ezt a beosztást egészen 1938. április 1-jéig töltötte be, miközben március 17-én tartósan vezényelték a Honvédelmi Minisztérium Elnökségére.

A második világháborúban

1938. április 1. és 1940. március 1. között a Honvédelmi Minisztérium Elnökség B. vezetőjeként szolgált az 1936. november 1-jével (16. rangszám) ezredessé kinevezett Faragho Gábor, akinek a minősítése 1931 és 1935 között – majd 1932 és 1941 között is – kiváló (5) volt, és 1938-tól a csapattiszti állományból visszakerült a vezérkari tisztek állománycsoportjába.

A Honvédelmi Minisztérium Elnökség B. ügykörébe „A békeszerződésből folyó és külfölddel kapcsolatban felmerülő katonai ügyek. Idegen katonai attachékkal való érintkezés” kérdései tartoztak. Faragho Gábor ezen beosztásában gyakorlatilag minden, Magyarországra akkreditált katonai attaséval személyes kapcsolatba került, és jól hasznosította széles körű nyelvismeretét.

A Magyarországra akkreditált katonai attasékkal való kiváló kapcsolatát igazolhatják azok a külföldi kitüntetések, amelyek közül számosat már a jelzett beosztása idején, illetve a felmentése után kapott. Ezek többek között:

- Olasz Korona Rend nagykeresztje (1942);
- horvát Zvonimir Király Koronája Rend I. osztálya a csillaggal (1943);
- finn Fehér Rózsa Rend I. osztályú parancsnoki keresztje (1941);
- pápai Nagy Szent Gergely Rend parancsnoki keresztje;
- Német Sas Rend Érdemkereszt I. fokozata (1939);
- Olasz Korona Rend parancsnoki keresztje (1936);
- bolgár Katonai Érdemrend parancsnoki keresztje (1938);
- japán Szent Kincs Rend III. osztálya (1941);
- svéd Kard Rend parancsnoki keresztje (1940).

Faragho Gábor vezérkari ezredes 1940. március 1. és május 1. között a Honvéd Vezérkar főnöke 2. osztályán – katonai hírszerzés és kémelhárítás – készült fel a szovjetunióbeli (Moszkva) katonai attaséi feladataira, és az államfő 1940. július

1-jével ki is nevezte katonai attasénak a moszkvai magyar királyi követségre. (Megjegyzendő, hogy 1940. május 1-jével az államfő előzetes hozzájárulását adta a finnországi, észtországi és litvániai katonai attaséi kinevezéséhez is, de az utóbbi két állam Szovjetunióba történt „betagozódása” felülírta a magyar szándékot, míg Finnországba a berlini magyar katonai attasét akkreditálták 1941. november 15-ig, és csak azt követően lett önálló katonai attaséi állomás-hely Helsinki.)

1940. augusztus 1-jével nevezték ki tábornokká (14. rangszám), és mint ilyen szolgált Moszkvában, ténylegesen 1941. június 23-áig, a magyar–szovjet diplomáciai kapcsolatok megszakításáig. Neki is jelentős szerepe volt az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc leverése után Oroszországba került honvédszászlók visszaszerzésében 1941 tavaszán, amelyekért cserébe előzetesen „kiengedték” a Szovjetunióba Rákosi Mátyást és Vas Zoltánt.

Farago Gábor a Szovjetunióban szerzett tapasztalatairól, benyomásairól 1942-ben kiadott *Szovjetország (U. S. S. R.)* című könyvében számolt be, amely akkor sikerkönyvnek számított, ám 1945 után a „tiltott könyvek” közé sorolták.

Farago Gábor a magyar–szovjet diplomáciai kapcsolatok megszakítását követően a moszkvai magyar követség beosztottjaival együtt tért vissza Magyarországra Törökországon, Bulgárián és Románián keresztül. „Moszkvai m. kir. katonai attachéi megbízatása alól”-i felmentésére „hivatalosan” azonban csak 1941. augusztus 1-jével került sor, amelyről a *Külügyi Közlöny* 1941. szeptember 15-i száma tudósított.

S hogy milyen körülmények között távozhatt Moszkvából Farago Gábor, azt jól jelezheti a moszkvai magyar követnek, Kristóffy József rendkívüli követ és meghatalmazott miniszternek Budapesten keltezett – dátum nélküli – jelentése a külügyminiszternek, Bárdossy Lászlónak. Kristóffy többek között a következőket írta:

„Meg kell említenem, hogy a követség épületéből történt kilakoltatásunkkor, valamint a határig [a szovjet–török határról van szó – Sz. S.] való elszállításunk folyamán a külügyi népbiztosság kiküldöttje jelen nem volt, és kizárólag rendőri őrizet alatt állottunk. Csupán a szovjet határon, Leninakanban keresett fel a Külügyi Népbiztosság kiküldöttje, akivel szemben tiltakoztam, a bánásmód miatt, amelyben a rendőrség bennünket részesített.”

A külszolgálatból hazatért Farago Gábor vezérőrnagyot – a tábornoki rendfokozati elnevezés 1941 augusztusától vezérőrnagyira „módosult” – 1941. szeptember 1-jével nevezték ki a Honvédelmi Minisztérium Elnökség vezetőjének.

Ebben a beosztásában – amely a Honvédelmi Minisztérium egyik legfontosabb beosztásai közé tartozott – 1942. november 15-éig maradt, amikor is a m. kir. Csendőrség felügyelőjévé nevezte ki az államfő, és 1943. február 1-jével (1. rangszám) altábornagyi kinevezést kapott.

A m. kir. Csendőrség mint katonailag szervezett közbiztonsági testület kettős alárendeltségű volt. Személyi, anyagi és kiképzési téren a honvédelmi miniszter alatt állott, alkalmazását illetően a belügyminiszter alá tartozott. Faragho altábornagy a Csendőrség felügyelőjeként személyét tekintve a honvédelmi miniszternek volt alárendelve, és ő felelt a Csendőrség személyi, kiképzési és foglalkozási ügyeiért.

A Csendőrség és a Rendőrség 1944 nyarán bekövetkezett átszervezését követően – amikor is a m. kir. Államrendőrség a m. kir. Csendőrséghez hasonló katonailag szervezett őrtestületté „alakult át” – Faragho Gábor 1944. július 1-jétől a magyar királyi Csendőrség és Rendőrség felügyelője beosztást töltötte be, majd hamarosan a szövetségesekkel Moszkvában folytatni remélt tárgyalásokra kiutazó magyar delegáció vezetője lett 1944. szeptember 28-án. A delegáció vezetőjének „tekintélyét, rangját” emelendő, az államfő 1944. szeptember 27-én vezérezredessé nevezte ki. Ezt követően következetesen ezt a rendfokozati megnevezést használta, jóllehet a törvényi előírásokban meghatározott honvédelmi miniszteri ellenjegyzést nem kapta meg.

Magyarország 1943-tól igyekezett kapcsolatot teremteni a szövetséges nagyhatalmakkal – elsősorban Nagy-Britanniával és az Amerikai Egyesült Államokkal –, hogy adott esetben kilépjen a háborúból. Ezek a kísérletek csak apró részeredményekre vezettek, és 1944 szeptemberében teljesen egyértelművé vált, hogy Magyarországnak a háborúból való kilépés „ügyében” a Szovjetunióhoz kell fordulnia.

Horthy Miklós kormányzó kezdetben a szovjet-orosz ügyekben szakértőnek számító Rátz Kálmán nyugállományú katonatisztre, országgyűlési képviselőre gondolt mint delegációvezetőre, aki a kormányzati támogatással a gazdasági és kulturális kapcsolatok előmozdítása céljából 1941 tavaszán a Szovjetunióban tartózkodott, de az betegsége hivatkozva elutasította a megbízatást. Így került a képbe vitéz Faragho Gábor altábornagy, aki katonai attasé működésének idejéből rendelkezett szovjetunióbeli tapasztalatokkal, ismeretekkel és ismerősökkel (is).

Faragho Gábor, Magyarország kormányzójának az egyik meghatalmazottjaként, 1944. október 11-én Moszkvában aláírta azt az okmányt, amely Magyarország és a szövetséges hatalmak közötti megkötendő fegyverszünet előzetes feltételeit tartalmazta.

Az egyezmény szövege – az eredeti okmány orosz és francia nyelven készült, és a francia nyelvű szöveg 1945. április 18-án kelt hiteles másolatából 1945. június 19-én az Igazságügyminisztérium VII. ügyosztályán készült fordításban – magyarul így hangzik:

„A Szovjetunió, Nagy-Britannia és az Amerikai Egyesült Államok kormányai kívánalmának megfelelően Horthy kormányzó és a magyar kormány alulírott képviselői, Faragho Gábor vezérezredes, dr. Szent-Iványi Domokos rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter és gróf Teleki Géza egyetemi tanár, kellőképpen meghatalmazva, a következő előzetes feltételt fogadták el:

Magyarország kiűriteni tartozik Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia valamennyi általa megszállt területét és visszavonni valamennyi magyar csapatot és valamennyi magyar hivatalnokot az 1937. december 31-én fennállott határok közé. Ezt a kiűritést ennek a nyilatkozatnak a magyar kormány átvételétől számítva 10 nap alatt be kell fejezni. Ennek a kiűritésnek figyelemmel kísérése és ellenőrzése céljából a három szövetséges kormány el fogja küldeni Magyarországra képviselőit, akik a szovjet képviselő elnöksége alatt az Egyesült Szövetséges Misszió misszióminőségében fognak működni.

Magyarország kötelezi magát arra, hogy megszakít minden kapcsolatot Németországgal, és hogy Németország ellen azonnal hadat üzen, ennek ellenében a szovjet kormány hajlandó Magyarországnak katonai segítséget nyújtani.

Moszkva, 1944. október 11.

Horthy kormányzó képviselői: VITÉZ FARAGHO GÁBOR vezérezredes,
SZENT-IVÁNYI DOMOKOS rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter,
GRÓF TELEKI GÉZA egyetemi tanár.”

E szerződés alapján és értelmében érdeminek igazán nem nevezhető kiugrási kísérletet tett Horthy Miklós kormányzó és a Lakatos Géza vezérezredes vezette magyar királyi kormány a háborúból 1944. október 15–16-án, sikertelenül.

Faragho Gábor a kiugrás kudarcát követően Moszkvában maradt, résztvevője lett a jövő magyar kormányának megalakításáról zajló tárgyalásoknak, és az ott megszületett döntés értelmében miniszteri tisztség várományosaként érkezett vissza 1944. december 12-én Magyarországra.

Az 1944. október 15–16-i nyilas hatalomátvételt követően létrejött új hatalom „hűtlenség” vádjával 1945. január 18-án megfosztotta rendfokozatától.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés által 1944. december 21-én Debrecenben „megválasztott” – de a személyi összetételét tekintve Moszkvában már korábban összeállított – kormányban Faragho Gábor a közellátásügyi miniszteri tiszteet kapta meg.

1944. október előtti tevékenységében nem találtak kifogást, személyét „igazolt”-nak nyilvánították. Ennek ellenére az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak a baloldali által állandóan támadott tagjai közé tartozott, és végül 1945. július 21-ével felmentették miniszteri tisztségéből.

Azt megelőzően azonban még mint az Ideiglenes Nemzeti Kormány tagja – a miniszterelnök Miklós Béla vezérezredeshez és Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszterhez hasonlóan – megszavazta a magyar királyi Csendőrség megszüntetéséről szóló előterjesztést. „Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. évi 1.650. M. E. számú rendelete – a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről” többek között ekképp rendelkezett:

„Az ideiglenes nemzetgyűlés által 1944. évi december hó 21. és 22. napján Debrecenben adott meghatalmazás alapján az ideiglenes nemzeti kormány az ország közbiztonságának megszervezése és egységes irányítás alá helyezése végett a következőket rendeli:

§ (1) A m. kir. csendőrség a múlt népellenes kormányait feltétlen engedelmisséggel kiszolgálta, a magyar demokratikus mozgalmakat kíméletlen eszközökkel megsemmisíteni törekedett és a magyar parasztság és a magyar munkásság ellen megszámlálhatatlan erőszakosságot követett el, ezért a magyar nép egységes ítéletének végrehajtásaképpen, az ideiglenes nemzeti kormány megállapítja a csendőrségnek, mint testületnek a felelősségét és intézményét megszünteti, szervezetét feloszlatta.

(2) Mindazok a személyek, akik a csendőrség szolgálatában állottak, szolgálatukból elbocsátatnak.

(3) A volt csendőrségi személyeknek és hozzátartozóiknak illetménye, nyug- és kegydíj igénye megszűnik.”

A fordulat és az államszocializmus évei

Faragho Gábor – aki egyébként irodalmi érdeklődése és kecskeméti születése okán 1942. december 19-étől a Kecskeméti Katona József Társaság tagja is volt – 1945. szeptember 1-jével nyugállományba került mint vezérezredes, és miniszteri nyugellátásban is részesült.

A megszüntetett, illetve feloszlott magyar királyi Csendőrség és Rendőrség volt felügyelője egy ideig azon kevesek közé tartozott, akik „igazolt”-nak nyilvánították, és ezzel feddhetetlennek gondolhatták magukat.

Nyugállományba helyezését követően Faragho elhagyta Budapestet – lakása a Mérleg utca 6. szám alatti házban volt –, és Kecskemétre költözött, illetve a mintegy 300 kataszteri holdat kitevő (szántó, erdő, legelő, halastó, szőlő)

Kecskemét melletti tanyáján töltötte a napjai nagy részét, és nem vett részt a politikai életben. Egyetlen egy pártnak nem volt, és nem is lett a tagja.

Az 1951-ben Budapestről és a vidéki városokból megindult kitelepítések azonban őt sem hagyták „érintetlenül”. Kecskemétről Újfehértóra telepítették ki, de rövidesen saját Kecskemét melletti tanyájára költözhetett át – lánya visszaemlékezése szerint a Szovjetunió budapesti nagykövetségének „közbenjárására” –, amelytől egyébként megfosztották, és nyugellátását is megvonták. Az ottani kényszerszertartózkodását 1953. szeptember 11-én feloldották. 1953. december 22-én a kecskeméti kórházban hunyt el veseelégtelenségben, alig két hónappal 64. életének betöltése előtt.

1953 decemberében kísérték utolsó útjára a kecskeméti köztemetőbe.

Irodalom

Faraghó Gábor: *Szovjetország (U. R. S. S.)*. Budapest, Stádium Sajtóvállalat Rt., 1942.

Siposné Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky Györgyi: *A Ludovika egykor és most*. Budapest, Zrínyi Kiadó, 2018.

Szakály Sándor: Fegyverszüneti egyezmény. 1944. október 11., Moszkva. *Magyar Hírlap*, 1984. október 11.

Szakály Sándor: *A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Lexikon és adattár*. Budapest, Ister Kiadó, 2003.

Szakály Sándor: Tábornokok az Ideiglenes Nemzeti Kormányban (1944–1945). In Feitl István – Sipos Balázs – Varga Zsuzsanna (szerk.): *Rendszerváltások kortársa és kutatója. Tanulmánykötet Izsák Lajos 70. születésnapjára*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 163–169.

Szakály Sándor: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették*. Budapest, Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár, 2014.

Szakály Sándor: *A 2. vkf. osztály. Tanulmányok a magyar katonai hírszerzés és kémelhárítás történetéből 1918–1945*. Budapest, Magyar Napló – Veritas Történetkutató Intézet és Levéltár, 2015.